منشور حقوق و مسئوليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايران

(مصوب جلسه ۵۴۶ مورخ ۱۳/۶/۳۱ شوراي عالي انقلاب فرهنگي)

شوراي عالي انقلاب فرهنگي در جلسه ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ به پيشنهاد شوراي فرهنگي و اجتماعي زنان (نامه شماره ۱۲۵۹/ش‌ز مورخ ۱۳۸۳/۵/۱۲) منشور حقوق و مسئوليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايران را به اين شرح تصويب كرد:

مقدمه:

منشور حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايران با الهام از شريعت جامع اسلام و نظام حقوقي آن و با تكيه بر شناخت و ايمان به خداوند متعال و با هدف تبيين نظام‌مند حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در عرصه‌هاي حقوق فردي، اجتماعي و خانوادگي تدوين گرديده است. اين منشور اهتمام بر تبيين حقوق و تكاليف زنان در اسلام داشته و مبتني بر قانون اساسي، انديشه‌هاي والاي بنيانگذار جمهوري اسلامي ايران و رهبر معظم انقلاب و با بهره‌گيري از سند چشم‌انداز ۲۰ ساله و سياست‌هاي كلي نظام و با لحاظ قوانين موجود و خلأها و كاستي‌هاي آن و به منظور تحقق عدالت و انصاف در جامعه زنان مسلمان مي‌باشد. اين منشور با ديدي جامع و فراگير تنظيم گرديده لذا مشتمل بر حقوق و تكاليف امضايي، تأسيسي و حقوق حمايتي و نيز حقوق مشترك بين همه انسانها است.

ماده واحده:

منشور حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايران بر اساس بندهاي ۱ و ۱۸ وظايف شوراي عالي انقلاب فرهنگي به عنوان يك سند مرجع در سياستگذاري در امور فرهنگي و اجتماعي در ۳بخش و ۵ فصل و ۱۴۸ بند در جلسه شماره ۵۴۶ مورخ ۱۳۸۳/۶/۳۱ شوراي عالي انقلاب فرهنگي تصويب شد و كليه دستگاه‌هاي ذي‌ربط مكلفند برحسب وظايف دستگاهي و سازماني جهت سياستگذاري، اتخاذ تدابير قانوني، تصميمات و برنامه‌ريزي راجع‌به زنان، قواعد و اصول مندرج در اين منشور را رعايت نمايند. اين منشور مبناي معرفي و تبيين جايگاه زن در نظام جمهوري اسلامي ايران در مجامع بين‌المللي نيز قرار مي‌گيرد.

تبصره: شوراي فرهنگي و اجتماعي زنان مكلف است هردو سال يكبار پس از تصويب اين منشور، نسبت به ارزيابي وضعيت زنان ايران اقدام نموده و گزارش ارزيابي درخصوص پيشرفت‌هاي موجود در راستاي تحقق آن و همچنين موارد نقض حقوق زنان را به شوراي عالي انقلاب فرهنگي منعكس نمايد.

منشور حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايران

نكاتي چند درخصوص منشور:

۱ـ در اين منشور حق به معناي توانايي، امتياز و مصونيت است و مسئوليت به‌معناي تكاليفي است كه زن نسبت به ديگران برعهده دارد.

۲ـ در مواردي كه تكاليفي متوجه افراد جامعه بوده و زنان از ثمره انجام آن تكاليف برخوردار مي‌شوند، آن تكليف به صورت حق زنان ذكر شده و از بيان مستقيم مسؤليت‌هاي ديگران نسبت به زنان خودداري شده است.

۳ـ از آنجا كه در قوانين اسلامي، افراد نسبت به خدا، خود، جامعه و هستي مسئول مي‌باشند سعي شده تا مسئوليت زنان نيز نسبت به موارد مذكور ذكر گردد. پرواضح است كه در صورت فقدان شرايط عام تكليف (عقل، بلوغ، اراده، ...) زنان نيز فاقد مسئوليت خواهند بود. در ضمن، با بكار بردن كلمه حق يا مسئوليت، نوع ارتباط زنان با مسئله موردنظر مشخص شده است.

۴ـ سعي شده است كليه حقوق و مسئوليت‌هاي زنان اعم از مشترك بين زنان و مردان و يا ويژه زنان ذكر شود و دلايل اين امر به قرار ذيل است:

الف ـ از آنجا كه در مجامع بين‌المللي بحث و جدال فراوان در زمينة حقوق انساني زنان وجود دارد و آنان درصدد اثبات حقوق انساني منطبق با ديدگاه غربي براي زنان مي‌باشند و از طرفي كشورهاي مختلف براساس فرهنگ‌هاي متفاوت خود نظرات و عملكرد متفاوتي در زمينه حقوق انساني زنان دارند، لازم بود تا در منشور كه نمايانگر ديدگاه نظام جمهوري اسلامي ايران مي‌باشد حقوق انساني زنان، حقوق مشترك بين زن و مرد و نيز حقوق ويژه زنان در موضوعات مختلف ذكر شود تا مشخص گردد كه نظام جمهوري اسلامي ايران اساساً چه حقوق و مسؤليت‌هايي را براي زنان قائل است.

ب ـ در انديشه اسلامي، زنان و مردان در حقوق انساني خويش عموماً مشترك مي‌باشند ولي از آنجا كه در مراحل اقدام و اجرا ممكن است تبعيض‌هايي صورت گيرد، جهت تأكيد، اين دسته از حقوق نيز با عنوان حقوق زنان ذكر شده است.

چ ـ از آنجا كه اين منشور فقط درصدد بيان حقوق زنان مي‌باشد، حقوق ساير اقشار اجتماعي در آن ذكر نشده است هرچند در مرحله اجرا باتوجه به ساير قوانين و سياست‌ها، به حقوق ساير اقشار اجتماعي نيز توجه لازم خواهد شد.

۵ـ اين منشور درصدد بيان نحوه اجراي حقوق نيست بنابراين لازم است باتوجه به ساختار قوانين درجاي خود ضمانت اجرا براي آن درنظر گرفته شود.

۶ـ از آنجا كه منشور فقط درصدد بيان قوانين نبوده بلكه توجه به فرهنگسازي نيـز داشـته است لذا برخي موارد اخلاقي لازم‌الاجرا نيز در زمرة حقوق و مسؤليت‌هاي زنان ذكر شده است.

۷ـ در منشور سعي شده تا حد امكان، حقوق و مسؤليت‌هاي كلي و اساسي ذكر گردد و از بيان مصاديق صرف‌نظر شـود. ولـي از آنجـا كـه طـرح پـاره‌اي از مـصاديق حقوقي يا مسؤليت‌ها در منازعات بين‌المللي و يـا فرهنـگ داخلـي نيـاز بـه تأكيـد و شفاف‌سازي داشته است به صورت مشخص بيان شده است.

۸ ـ در ساختار منشور، حقوق و مسؤليت‌هاي زنان با استقراء به صورت ذيل تقسيم شده است:

حقوق فردي، حقوق خانوادگي، حقوق اجتماعي (كه حقوق اجتماعي بر حـسب موضوع به حق سلامت، حقوق فرهنگي، حقـوق اقتـصادي، حقـوق سياسـي و حقـوق قضايي دسته‌بندي شده است).

۹ـ منشور درصدد ارائه ديدگاه‌هاي نظام جمهوري اسلامي ايران (منطبق با فقـه شيعه و نظام حكومتي جمهوري اسلامي ايـران) در زمينـه مـسائل زنـان مـي‌باشـد و مي‌تواند محور گفتگو با ديگر كشورهاي اسلامي درخصوص مسائل زنان قـرار گيـرد و قدمي مؤثر در مسير تهيه و تدوين سندي ديگر با همكـاري و اتفـاق‌نظـر كـشورهاي مختلف اسلامي در سطح بين‌الملل بحساب آيد.

۱۰ـ هرچند موازين شرع براطلاق و عموم همة بندهاي منشور حاكم است ولـي در مواردي كه در ارتباط با حق يا مسئوليتي به دلايلي، تأكيد به رعايت موازين شـرع لازم بود، اين عبارت مجدداً ذكر شده است.

۱۱ـ از آنجا كه منشور فقط درصدد بيان حقوق و مسئوليت‌هاي زنان بوده، از ذكر نـام فرد يا نهادي كه مسئول اجراي اين حقوق است خودداري نموده، پرواضح است كه اين سند مبناي سياستگذاري، برنامه‌ريزي و قانونگذاري در امور زنان در كليه دستگاه‌ها خواهد بود.

اصول و مباني

منشور حقوق و مسئوليت‌هاي زنان در نظام جمهوري اسلامي ايـران بـا الهـام از شريعت جامع و معتدل اسلام به‌منظور ايجاد زمينـه رشـد هماهنـگ و متـوازن ابعـاد مادي و معنوي در زندگي فردي و اجتماعي و با عنايـت بـه آزادي مـسئولانه زنـان و كرامت انساني آنها، باتوجه به تناسب بين حقوق و مسؤليت‌ها، شكل گرفته است.

اين منشور باتكيه برشناخت و ايمان به خداوند متعال به عنوان مبـدأ هـستي و خالق موجودات و اختصاص تشريع به‌او و لزوم تسليم در برابر امر او بـا بهـره‌گيـري از قرآن و سنت اهل‌بيت(ع) و عقل با اذعان به نقـش بنيـادي آنهـا در اسـتنباط و بيـان قوانين و احكام الهي و باتوجه به مقتضيات زمان و مكان، با پرهيز از آميزه‌هاي فكـري مغاير با اسلام[۱] و به دور از تحجر فكري و خرافـات و خودبـاختگي فرهنگـي درمقابـل بيگانه تدوين گرديده است و بيانگر جايگاه زن براساس اصول و ضوابط اسلامي اسـت كه اين اصول انعكاس خواست قلبي امت اسلامي ايران مي‌باشد.

مبناي اساسي منشور براين اعتقاد بنيادين استوار است كه در اسـلام، زن و مـرد در فطرت و سرشت[۲]، هدف خلقـت[۳]، برخـورداري از اسـتعدادها و امكانـات[٤]، امكـان كـسب ارزش‌ها[٥]، پيشتازي در ارزش‌ها[٦] و پاداش و جزاي اعمال فارغ از جنسيت[۷]، در برابر خداوند يكسان مي‌باشند و فقط به واسطه رشد همه‌جانبه انساني در سايه دانش و علـم[۸]، تقـواي الهي[۹] و ايجاد جامعه‌ايي شايسته[۱۰] بر يكديگر مزيت دارند.

از سوي ديگر زن و مرد از نظر ويژگي‌هاي جـسمي و روانـي داراي تفـاوت‌هـايي مي‌باشند كه اين تفاوت‌هاي مبتني بر حكمت الهي و به عنوان راز تداوم حيـات بـشر، كليت منسجمي را تشكيل مي‌دهد تا در نهايت، رابطه متقابل ناشي از تناسب فكري و عاطفي ميـان آن دو، حيـات معقـول و والاي انـساني امكـان و تـداوم يابـد. لـذا ايـن تفاوت‌هاي طبيعي منشأ تفاوت‌هاي حقوقي مي‌شود كـه مبتنـي بـر عـدالت خداونـد

---

۱ ـ ان الحكم الاّ لله، يوسف ٤٠، انعام ٥٧

۲ ـ فطرت الله التي فطر الناس عليها، روم ۳۰.

۳ ـ و ما خلقت الجن و الانس الاّ ليعبدون، ذاريات ٥٦ـ الذي خلق الموت و الحيوة ليبلوكم ايكم احسن عملا، ملك۲.

۴ ـ الف) تكويني طبيعي: سخر لكم ما في السموات و الارض، جاثيه ۱۳.

ب) تكويني معنوي: جعل لكم السمع و الابصار و الافئدة، نحل ۷۸ـ و نفس و ماسويها فالهمهـا فجورها و تقويها، شمس ۷ و ۸ـ علم الانسان ما لم يعلم، علق ۵.

۵ ـ ان المسلمين و المسلمات و المـؤمنين و المؤمنـات و القـانتين و القانتـات و الـصادقين و الـصادقات و الـصابرين و الـصابرات و الخاشـعين و الخاشـعات و المتـصدقين و المتـصدقات و الصائمين و الصائمات و الحافظين فروجهم و الحافظات و الذاكرين الله كثيراً و الذاكرات اعدالله لهم مغفرة و اجراً عظيما، احزاب ۳۵ـ من عمل صالحاً من ذكر او انثي و هـو مـؤمن فلنحيينـه حيوة طيبه، نحل ۹۷.

۶ ـ ضرب الله مثلاً للذين آمنوا امرأة فرعون... و مريم ابنت عمران، تحريم ۱۱ و ۱۲ـ ربنا هـب لنا من ازواجنا و ذرياتنا قرة اعين واجعلنا للمتقين اماما، فرقان۷٤.

۷ ـ فمن يعمل مثقال ذرة خيراً يره و من يعمل مثقال ذرة شراً يره، زلزال ۷ و ۸.

۸ ـ هل يستوي الذين يعلمون و الذين لا يعلمون، زمر ۹.

۹ ـ يا ايها الناس انا خلقناكم من ذكر و انثي و جعلناكم شـعوباً و قبايـل لتعـارفوا ان اكـرمكم عندالله اتقيكم، حجرات ۱۳.

۱۰ ـ فضل الله المجاهدين علي القاعدين اجراً عظيما، نساء ۹۵.

متعال است، لذا منجر به كم شـدن ارزش زن يـا تبعـيض ظالمانـه بـين زن و مـرد[11] نمي‌گردد.

به جهت اشتراك زن و مرد درحقيقت انساني، در بيشتر موارد زن و مرد در نظام حقوقي اسلام از حقوق و مسؤليت‌هاي يكسان برخوردار مي‌باشند. تفاوت در حقـوق و مسؤليت‌ها امري است كه نشان‌دهنده برتري جنسي بر جنس ديگر نمي‌باشد و عمدتاً مولود عناوين حقوقي خاصي است كه هر يك از زن و مرد به تناسب نقش‌هاي ويژه و بدل‌ناپذير در خانواده پيدا مي‌كند ايـن تفـاوت از آن جهـت اسـت كـه امكـان وجـود سلامت مادي و معنوي خانواده به عنوان اصلي‌ترين نهاد جامعه كـه جايگـاه حقيقـي پيدايش و پرورش انسان است تأمين گردد.

بخش اول: حقوق و مسؤليت‌هاي فردي زنان

۱ـ حق برخورداري از حيات شايسته و تماميت جسماني و مسئوليت محافظـت از آن در مقابل هرگونه بيماري، حادثه و يا تعدي.

۲ـ حق برخورداري از تكريم و مسئوليت رعايت آن براي ديگران.

۳ـ حق آزادي انديشه و مصونيت از تعرض و عدم امنيت در داشتن اعتقاد.

۴ـ حق و مسئوليت فرد در برخورداري از ايمان، تقوا و حفظ آن و تكامل معنوي در عرصه باورها و رفتارها.

۵ـ مصونيت جان، مال و حيثيت زنان و زندگي خصوصي آنان از تعرض غيرقانوني.

۶ـ حق برخورداري از عدالت اجتماعي در اجراي قانون بدون لحاظ جنسيت.

۷ـ حق داشتن نام، حفظ يا تغيير آن، همچنين نسب و حفظ آن.

۸ـ حق تابعيت كشور ايران براي هر زن ايراني و سلب تابعيت به درخواست خود او.

۹ـ آزادي زنان پيرو مذاهب اسلامي و اقليت‌هاي ديني رسمي در انجام مراسم و تعليمات ديني و احوال شخصي برطبق آيين خود در محدوده قانون

۱۰ـ آزادي زنان ايراني در استفاده از پوشش و گويش‌هاي بومي و اجراي آداب و سنّتهاي محلي درصورت عدم مغايرت با اخلاق حسنه.

۱۱ـ مصونيت زنان از ضررهاي مادي و معنوي با توجيه اعمال حق ديگران.

۱۲ـ حق و مسئوليت حفظ ويژگي‌هاي خلقتي متفاوت زنان با مردان.

۱۳ـ حق بهره‌مندي از محيط زيست سالم و مسئوليت محافظت از آن.

بخش دوم: حقوق و مسؤليت‌هاي خانوادگي زنان

فصل اول: حقوق و مسؤليت‌هاي دختران در خانواده

۱۴- حق برخورداري دختران از سرپرستي شايسته توسط والدين.

۱۵- حق برخورداري دختران از نفقه شـامل: مـسكن، پوشـاك، تغذيـه سـالم و كافي و تسهيلات بهداشتي جهت تأمين سلامت جسماني و رواني آنان.

۱۶- حق تعليم و تربيت دختران و ايجاد زمينه شكوفايي استعدادها و خلاقيت‌هاي آنان.

۱۷- حـق تـأمين نيازهـاي عـاطفي و روانـي دختـران و برخـورداري از رفتـار ملاطفت‌آميز والدين و مصونيت آنان از خشونت‌هاي خانوادگي.

۱۸- حق برخورداري از امكانات خانواده، بدون تبعيض ميان دختر و پسر.

۱۹- حق دختران بي‌سرپرست و بدسرپرست در سرپرستي توسـط بـستگان يـا داوطلبان تكفل با رعايت مصلحت آنان و برخورداري از حمايت و نظارت حكومت.

۲۰- مسئوليت احترام به والدين و اطاعت از دستورات مشروع آنها و رفتار نيكـو نسبت به ساير اعضاي خانواده.

فصل دوم: حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در تشكيل و تداوم خانواده

۲۱- حق و مسئوليت زنان در تحكيم بنيان خانواده و برخـورداري از امكانـات و حمايت‌هاي قانوني لازم بمنظور پيشگيري از بروز اختلافات و كاهش طلاق.

۲۲- حق بهره‌مندي از امكانات فرهنگي، اجتماعي و اقتصادي جهت تسهيل امر ازدواج در زمان مناسب و مسئوليت خويشتنداري تا آستانه ازدواج.

۲۳- حق آگاهي از حقوق و تكاليف زوجين و آيين همسرداري و برخـورداري از امكانات لازم در اين زمينه.

۲۴- حق آشنايي با معيارهاي مناسب همسرگزيني و شناخت و انتخاب همسر.

۲۵- حق و مسئوليت آگاهي و رعايت ضوابط ديني و قانوني در ازدواج از جملـه يكساني زوجين در باور به مباني اعتقادي و ديني.

۲۶- حق تعيين شروط موردنظر، ضمن عقد نكاح در چارچوب ضوابط شـرعي و تضمين اجراي اين شروط.

۲۷- حق ثبت ازدواج، طلاق و رجوع در مراجع رسمي و قانوني.

۲۸- حق برخورداري زن از حقوق مالي در ايام زوجيت.

۲۹- حق و مسئوليت تأمين، تخصيص، طهارت و سلامت در ارتباط جنـسي بـا همسر قانوني و حق اعتراض قانوني در صورت نقض آنها.

۳۰- حق و مسئوليت سكونت مشترك و حسن معاشـرت و تـأمين امنيـت روانـي در روابط با همسر و حق اعتراض و طرح دعوا در مراجع قانوني در صورت سوء معاشرت همسر.

۳۱- حق و مسئوليت رشد علمي، معنوي و اخلاقي با همكاري و حمايت اعضاي خانواده.

۳۲- حق و مسئوليت جهت انجام صله‌رحم.

۳۳- حق باروري، بارداري، تنظـيم و كنتـرل آن و بهـره‌منـدي از آمـوزش‌هـا و امكانات مناسب در اين زمينه.

---

۱۱ ـ ان الله يأمر بالعدل و الاحسان، نحل ۹۰.

۳۴- حق برخورداري از حمايت‌هاي مادي و معنوي در ايام بارداري و شيردهي.
۳۵- مسئوليت رعايت حقوق جنين بويژه محافظت از حيات و رشد آن.
۳۶- حق و مسئوليت حضانت و تأمين امنيت رواني و عاطفي فرزندان و تربيت شايسته ديني و اخلاقي آنان.
۳۷- حق برخورداري از حمايت و مشاركت همسر در تربيت فرزند.
۳۸- حق برخورداري مادران از امنيت مادي و معنوي خصوصاً در ايام سالمندي و از كارافتادگي.
۳۹- حق و مسئوليت زن نسبت به نگهداري و تأمين معاش والدين نيازمند درحد استطاعت او.
فصل سوم: حقوق و مسؤليت‌هاي زنان درصورت انحلال خانواده
۴۰- حق جدايي از همسر درصورت عدم امكان سازش پس از مراجعه به دادگاه و ارائه دلايل موجه و مسئوليت رعايت قوانين طلاق.
۴۱- حق برخورداري از فسخ نكاح در صورت تدليس و عيوب مقرره و اخذ خسارت در تدليس.
۴۲- حق برخورداري زن از حقوق مادي خود هنگام انحلال خانواده و بهره‌مندي از رفتار نيكوي همسر هنگام جدايي.
۴۳- حق و مسئوليت حضانت فرزند و لزوم برخورداري از حمايت مالي پدر و حق ملاقات با فرزند در صورت انقضاء يا اسقاط دوران حضانت.
۴۴- حق بهره‌مندي زن از حقوق خويش در ايام عده و برخورداري از حق ازدواج پس از انقضا عده.
۴۵- حق طرح دعوا در محاكم جهت ممانعت از ازدواج مجدد همسر در صورت عدم توانايي شوهر در تأمين نفقه و اجراي عدالت و ساير حقوق.
۴۶- مسئوليت مدني و كيفري پدر و مادر در قبال كوتاهي از محافظت كودك و مسئوليت والدين نسبت به ممانعت از بهره‌مندي فرزندان از ملاقات با آنان.
بخش سوم: حقوق و مسؤليت‌هاي اجتماعي زنان
فصل اول: حقوق و مسؤليت‌هاي سلامت جسمي و رواني زنان
۴۷- حق برخورداري از سلامت جسمي و رواني در زندگي فردي، خانوادگي و اجتماعي با توجه به ويژگي‌هاي زنان در مراحل مختلف زندگي و مسئوليت حفاظت از آن.
۴۸- حق بهره‌مندي از بهداشت (محيط، كار و ...) و اطلاعات و آموزش‌هاي موردنياز.
۴۹- حق مشاركت زنان در سياستگذاري، قانونگذاري، مديريت، اجرا و نظارت در زمينه بهداشت و درمان، بويژه درخصوص زنان.
۵۰- حق بهره‌مندي از برنامه‌ها و تسهيلات بهداشتي و درماني مناسب جهت پيشگيري از بيماري و درمان بيماري‌هاي جسمي و اختلالات رواني زنان.
۵۱- حق زنان در انتخاب فرد و مركز ارائه‌كننده خدمت در امر سلامت، براساس ضوابط اسلامي و استانداردهاي علمي و پزشكي و بهره‌مندي از اطلاعات مناسب و كافي براي انتخاب آگاهانه و بهينه آنان.
۵۲- حق آگاهي و مشاركت زنان در تصميم‌گيري‌هاي مربوط به كنترل باروري و تنظيم خانواده.
۵۳- حق دسترسي فراگير و عادلانه به امكانات ورزشي و آموزشي در زمينه تربيت بدني و تفريحات سالم.
۵۴- حق پرورش و شكوفايي استعدادهاي ورزشي و حضور در ميادين ورزشي در سطح ملي و بين‌المللي متناسب با موازين اسلامي.
۵۵- حق برخورداري از بهداشت باروري و بارداري، زايمان سالم، مراقبت‌هاي بهداشتي پس از زايمان با استفاده از زنان متخصص و پيشگيري و درمان بيماريهاي شايع زنان، بيماريهاي مقاربتي و نازايي آنان.
۵۶- حق برخورداري از خدمات مشاوره‌اي و آزمايش‌هاي پزشكي به منظور اطمينان از سلامت كامل مرد در امر ازدواج و در حين ازدواج.
۵۷- حق بهره‌مندي دختران بي‌سرپرست، زنان مطلّقه، بيوه، سالخورده و خودسرپرست نيازمند از بيمه‌هاي عمومي، خدمات مددكاري و بيمه‌هاي خاص بويژه در بخش بهداشت و درمان.
۵۸- حق بهره‌مندي زنان و دختران آسيب‌ديده جسمي، ذهني، رواني و درمعرض آسيب از امدادرساني و توانبخشي مناسب.
۵۹- حق بهره‌مندي از تغذيه سالم خصوصاً در دوران بارداري و شيردهي و وظيفه مراقبت از كودك و تغذيه مناسب او، با اولويت استفاده از شير مادر.
فصل دوم: حقوق و مسؤليت‌هاي فرهنگي و معنوي زنان
الف: فرهنگ عمومي
۶۰- حق و مسئوليت در كسب و افزايش آگاهي نسبت به شخصيت، حقوق و نقش خويش در عرصه‌هاي مختلف زندگي منطبق با آيين مقدس اسلام.
۶۱- حق مصونيت از تعرض گفتاري و رفتاري ديگران و مسئوليت گفتار و رفتار خويش همراه با احترام نسبت به اعضاي جامعه.
۶۲- حق و مسئوليت برخورداري از امكان عمل به احكام اسلامي در پوشش اسلامي و مسئوليت رعايت عفاف در جامعه.

۸۳/۸/٦

۶۳- حق و مسئوليت ارتقاي بينش، منش و كنش ديني و انساني و مصونيت از ناهنجاري‌هاي فرهنگي و اخلاقي و رفع آن‌ها.
۶۴- حق شركت در اجتماعات عبادي، فرهنگي و سياسي.
۶۵- حق توليد برنامه‌ها و كالاهاي فرهنگي سالم و بهره‌مندي از آنها.
۶۶- حق تشكيل و اداره مراكز و سازمان‌هاي فرهنگـي ــ هنـري توسـط زنـان به‌منظور تربيت زنان متعهد و متخصص جهت توسعه فعاليت‌هاي فرهنگي آنان.
۶۷- حق تبادل اطلاعات و ارتباطات فرهنگي سازنده در ابعاد ملي و بين‌المللي.
۶۸- حق و مسئوليت زنان در ترويج معارف و فرهنگ اسـلام و ارائـه الگـوي زن مسلمان در سطح ملي و بين‌المللي.
۶۹- حق و مسئوليت زنان در ايجـاد همگرايـي بـا رويكـرد اخلاقـي، دينـي در مسائل زنان در سطوح بين‌المللي.
۷۰- حق مشاركت در سياستگذاري، قانونگذاري، اجرا و نظارت در امور فرهنگي بويژه در خصوص مسائل زنان.
۷۱- حق و مـسئوليت آگـاهي و كـسب مهـارت‌هـاي لازم در مـديريت خانـه و خانواده، تربيت و پرورش فرزند و مقابله با آسيب‌هاي فرهنگي و اجتماعي.
۷۲- حق بهره‌مندي از نظارت مستمر بر فعاليت‌هاي فرهنگـي مـرتبط بـا زنـان به‌منظور حفظ شخصيت، حرمت و كرامت انساني زن در محصولات فرهنگي.
۷۳- حق بهره‌مندي از مراكز فرهنگي ويژه بانوان با رعايت ضـوابط اسـلامي، بـا توجه به خصوصيات روحي و جسمي آنان و با اولويت مناطق محروم.
۷۴- حق برخورداري زنان آسيب‌ديده و آسيب‌پـذير اجتمـاعي از حمايـت‌هـاي مناسب به منظور بهبود وضعيت فرهنگي خود و جامعه.
۷۵- مسئوليت زنان در محافظت از استقلال فرهنگي، هويت اسلامي ـ ايرانـي و همبستگي ملي در فعاليتهاي فرهنگي ـ آموزشي.
ب: آموزش
۷۶- حق سوادآموزي عمومي، ارتقاي آموزشي و برخورداري از امكانات آمـوزش و پرورش براي زنان.
۷۷- حق تحصيل در آموزش عالي تا بالاترين سطح علمي.
۷۸- حق كسب مهارت‌ها و آموزش‌هـاي تخصـصي بـصورت كمـي و كيفـي تـا بالاترين سطوح.
۷۹- حق برخورداري زنان و دختران مناطق محروم از حمايت‌هاي خاص در امر آموزش.
۸۰- حق و مسئوليت در تدوين برنامه‌هاي درسي و متون آموزشي.
۸۱ـ حق و مسئوليت در برخورداري از جايگاه شايـسته و متناسـب بـا نقـش، شـأن و منزلت زنان در متون درسي و آموزشي.
۸۲ـ حق مشاركت بانوان در سياستگذاري و تصميم‌گيـري ومـديريت‌هـاي آموزشـي، علمي و حضور فعال درمجامع فرهنگي و علمي داخلي و بين‌المللي.
۸۳ـ حق شناسايي، حمايت و بهره‌مندي از توانمندي‌هـاي بـانوان داراي اسـتعدادهاي درخشان و مسئوليت آنها در تأمين نيازهاي كشور.
۸۴ـ حق بانوان معلول جسمي و ذهني نسبت به برخـورداري ازحمايـت‌هـاي لازم در زمينه آموزش و پرورش، دستيابي به آموزش عالي وآموزش‌هاي فني و حرفه‌اي متناسـب بـا استعداد وميزان معلوليت آنان.
ج: پژوهش
۸۵ـ حق پژوهش، تأليف، ترجمه وانتشار كتب، مقالات در نشريات عمومي و تخصصي با رعايت صداقت، امانت و مصلحت جامعه.
۸۶ـ حق برخورداري از حمايت‌هاي لازم نسب به منابع و امكانات درخصوص تحقيـق در مسائل زنان و تربيت نيروي انساني محقق وحق آگاهي از اطلاعات و نتـايج تحقيقـات در زمينه‌هاي مختلف.
۸۷ـ حق بهره‌منـدي ازحمايـت در آثـار علمـي ــ پژوهـشي زنـان وگـسترش مراكـز تحقيقاتي با مديريت زنان.
۸۸ـ مسئوليت زنان پژوهشگر در ارائه ديدگاه و تبيين دستاوردهاي مثبت ديني وملي در زمينه مسائل زنان به جهانيان.
فصل سوم: حقوق و مسئوليت‌هاي اقتصادي زنان
الف: حقوق ومسئوليت‌هاي مالي در خانواده
۸۹ـ حق بهره‌مندي از نفقه در ازدواج دائم مطابق با شأن زن، توسط شوهر يـا توسـط پدر و فرزند در صورت نياز زن و توانمندي آنان.
۹۰ـ حق برخورداري از ماترک متوفي و وصاياي مالي آن طبق قوانين اسلامي.
۹۱ـ حق وقف، پذيرش وقف و رسيدگي به آن.
۹۲ـ حق پذيرش وكالت يا وصايت در امور اقتصادي.
۹۳ـ حق تعيين مهريه و دريافت آن از همسر و هرگونه دخل و تصرف در آن.
۹٤ـ حق برخورداري از مستمري در صورت فوت پدر، همسر و فرزند طبق قانون يا قرارداد.

۸۳/۸/٦

۹۵ـ حق برخورداري وراث قانوني از حقوق بازنشستگي زن كارمند متوفّي.
۹٦ـ حق پذيرش قيمومت مالي فرزندان و مسئوليت رعايت حقوق اقتصادي فرزند.
۹۷ـ حق برخورداري زنـان و دختـران از حمايـت‌هـاي لازم در صـورت فقـر، طـلاق، معلوليت، بي‌سرپرستي، بدسرپرستي و ايجاد امكانات جهت توانبخشي و خودكفايي آنها.
۹۸ـ حق دريافت دستمزد از همسر در برابر انجام امور خانـه‌داري در صـورت تقاضـا و حق حمايت از تأثير كار زن در منزل بر اقتصاد خانواده و درآمد ملي.
ب: حقوق و مسئوليت‌هاي اشتغال ومشاركت اقتصادي زنان
۹۹ـ حق مالكيت بر اموال و دارايي شخصي و بهره‌برداري از آنها با رعايت حدود شرعي و قانوني.
۱۰۰ـ حق زنان در انعقاد قراردادها و ايقاعات.
۱۰۱ـ حق اشتغال بعد از رسيدن به سن قانوني كار و آزادي انتخاب شغل و بكارگيري سرمايه‌هاي فردي و مسئوليت رعايت قوانين اسلامي در كسب درآمد و نحوه مصرف آن.
۱۰۲ـ حق بهره‌مندي زنان از اطلاعات، آموزش‌ها و كسب مهـارت‌هـا و امكانـات كـار جهت اشتغال مناسب و حق برخورداري از حمايت در اين امـور بـراي زنـان خودسرپرسـت (مستقل ـ غيروابسته) و سرپرست خانوار.
۱۰۳ـ حق برخورداري زنان از مشاوره شغلي وكاريابي توسط بانوان .
۱۰٤ـ حق برخورداري از مزد و مزاياي برابر، در شرايط كار مساوي با مردان و ساير زنان.
۱۰۵ـ حق بهره‌مندي از امنيت شغلي، اخلاقي و ايمني و مسئوليت رعايت عفاف در محيط كار.
۱۰٦ـ حق معافيت زنان از كار اجباري، خطرناك، سخت و زيان‌آور در محيط كار.
۱۰۷ـ حق برخورداري از تسهيلات و ضوابط و قوانين متناسب بامسوليت‌هـاي خـانوادگي (همسري ـ مادري) زنان درجذب، بكارگيري، ارتقاء و بازنشستگي آنان در زمان اشتغال.
۱۰۸ـ حق برخورداري از تأمين اجتماعي تسهيلات اقتصادي.
۱۰۹ـ حق مشاركت زنان در سياستگذاري‌هاي اقتصادي و ايجـاد و اداره تـشكل‌هـاي اقتصادي و عضويت در آنها.
۱۱۰ـ حق و مسئوليت دريافت و پرداخت ديه و خسارات براساس قوانين و مقررات.
۱۱۱ـ حق برخورداري از حمايت‌هاي قانوني مناسب و كارآمد براي ممانعت از بهره‌كشي و تجارت و جلوگيري از بكارگيري زنان و دختران در مشاغل غيرقانوني و غيرمشروع.
فصل چهارم: حقوق ومسؤليت‌هاي سياسي زنان
الف: حقوق و مسؤليت‌هاي زنان در سياست داخلي
۱۱۲ـ حق ومسئوليت كسب آگاهي و مـشاركت و نقـش‌آفرينـي در تعيـين مقـدرات اساسي كشور جهت حفظ و تحكيم نظام اسلامي.
۱۱۳ـ حق و مسئوليت مشاركت در امور جامعه و نظارت بر آن جهت هـدايت جامعـه بسوي معنويت و فضايل اخلاقي و پيراستن آن از ناهنجاري‌هاي اخلاقي و رفتاري.
۱۱٤ـ حق آزادي قلم، بيان، اجتماعات با رعايت موازين.
۱۱۵ـ حق تأسيس احزاب و ديگر تشكيل‌هاي سياسـي و فعاليـت در آنهـا بـا رعايـت حفظ استقلال كشور، وحدت ملي و مصالح نظام اسلامي.
۱۱٦ـ حق شركت در انتخابـات و انتخـاب شـدن در مجلـس يـا شـوراهاي مختلـف، مشاركت در برنامه‌ريزي‌هاي دولتي و تصدي مديريت‌هاي عالي با رعايت موازين.
ب: حقوق و مسئوليت‌هاي زنان در سياست بين‌المللي
۱۱۷ـ حق و مسئوليت آگاهي از رويدادها و مسائل سياسي جهان، بويژه جهان اسلام.
۱۱۸ـ حق توسعه ارتباط و تبادل اطلاعات سياسي سازنده بين بانوان ايران و جهان بـا رعايت مصالح ملي و ضوابط قانوني.
۱۱۹ـ حق و مسئوليت حضور فعال و موثر در مجامع اسلامي، منطقه‌اي و بين‌المللـي بويژه در زمينه مسائل مربوط به زنان با رعايت ضوابط قانوني.
۱۲۰ـ مسئوليت تلاش جهت تقويت همبستگي در ميـان زنـان مـسلمان وحمايـت از حقوق زنان و كودكان محروم ومستضعف جهان.
۱۲۱ـ حق برخورداري زنان پناهنده بـه جمهـوري اسـلامي ايـران در تـأمين امنيـت، سلامت و امكان بازگشت آنها به وطن خود.
۱۲۲ـ حق برخورداري اتباع زن ايراني از حمايت‌هاي دولت در برابر اتباع ساير كشورها درحدود مقررات و معاهدات.
۱۲۳ـ حق بهره‌مندي زنان ايراني از حمايت‌هاي قـانوني درخـصوص ازدواج و تـشكيل خانواده با مردان غيرايراني با رعايت ضوابط.
ج: حقوق و مسئوليت‌هاي زنان در امور دفاعي ـ نظامي
۱۲٤ـ حق و مسئوليت زنان در دفاع مشروع از دين و كشور و نيز جان، مال و نـاموس خود و ديگران.
۱۲۵ـ حق و مسئوليت زنان در مشاركت و تلاش براي تأمين و تحكيم صلح عادلانه جهاني.
۱۲٦ـ حق برخورداري زنان از حمايت‌هاي لازم به منظور حفـظ تماميـت جـسماني و جلوگيري از هتك حيثيت و ناموس زنان در دوران جنگ، اسارت و اشغال نظامي.
۱۲۷ـ حق برخورداري از مصونيت خانه و خانواده از تهاجمات نظامي.

۸۳/۸/٦

۱۲۸ـ حق برخورداري خانوادههاي شهدا، جانبازان، رزمندگان و آزادگان از حمايتهاي ويژه نظام اسلامي.
۱۲۹ـ حق و مسئوليت مادران در نگهداري، تربيت و اولويت در قيوميت فرزندان در صورت شهادت، اسارت و مفقودالاثر شدن همسر.
۱۳۰ـ حق بهرهمندي از آموزش و تصدي مشاغل انتظامي.
فصل پنجم: حقوق و مسئوليتهاي قضايي زنان
۱۳۱ـ حق برخورداري زنان از آموزشهاي حقوقي.
۱۳۲ـ حق برخورداري از تدابير قانوني و حمايت قضايي به منظور پيشگيري از جرم و ستم به زنان در خانواده و جامعه و رفع آن.
۱۳۳ـ حق برخورداري از محاكم خاص خانواده در جهت حفظ اسرار، ايجاد صلح و سازش در خانواده و تسهيل درحل و فصل اختلافات.
۱۳٤ـ حق دسترسي زنان به نيروي ا نتظامي و ضابطين دادگستري زن در صورت تعرض، بزهديدگي، اتهام و ارتكاب جرم.
۱۳۵ـ حق زنان در تصدي مشاغل حقوقي و قضايي مطابق قانون.
۱۳٦ـ حق اقامه دعوا و دفاع در نزد محاكم دادگستري و ساير مراجع قانوني.
۱۳۷ـ حق استفاده از وكيل و مشاور حقوقي در دادگاه و يا ساير مراجع قانوني.
۱۳۸ـ حق برخورداري از حمايتهاي همه جانبه دستگاه قضايي با عوامل زمينهساز جرائم عليه زنان و ارتكاب جرائم توسط زنان.
۱۳۹ـ حق مصونيت زنان متهم از هتک حرمت، اهانت و محروميتهاي فردي و اجتماعي فراتر از مجازات قانوني.
۱٤۰ـ حق زنان در معافيت از مجازات در صورت وجود عوامل رافع مسئوليت كيفري.
۱٤۱ـ حق اعاده حيثيت زنان در اثر تقصير، اشتباه قاضي در موضوع حكم يا در تطبيق حكم بر مورد خاص و جبران خسارت مادي و معنوي از آنها.
۱٤۲ـ حق برخورداري از تخفيف قانوني از نظر ميزان مجازات و يا معافيت از آن و يا نحوه اجرا، در صورت ندامت و اثبات توبه زنان بزهكار در زمان بارداري، شيردهي و بيماري.
۱٤۳ـ حق زنان در ملاقات والدين، فرزندان و همسر در دوران حبس طبق قوانين كشور.
۱٤٤ـ حق زنان در برخورداري از امكانات مناسب بهداشتي، فرهنگي، آموزشي و تربيتي در زندانها جهت اصلاح و بازگشت به زندگي سالم اجتماعي.
۱٤۵ـ حق دختران در برخورداري از كانونهاي اصلاح و تربيت با شرايط مناسب.
۱٤٦ـ حق زنان در رسيدگي به شكايات از آيينهاي دولتي، مأمورين قضايي و يا واحدهاي دولتي جهت احقاق حقوق خود.
۱٤۷ـ حق و مسئوليت شهادت در دادگاه مطابق با موازين شرعي و قانوني.
۱٤۸ـ حق برخورداري از حمايتهاي قضايي از سوي مدعيالعموم عليه ولي و سرپرست قانوني فاقد صلاحيت و ديگر متجاوزان به حقوق آنان.
رئيس جمهور و رئيس شوراي عالي انقلاب فرهنگي ـ سيدمحمد خاتمي

۸۳/۸/٦